

РЕЗУНОВА Олена – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філології, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, вул. С. Єфремова, 25, Дніпро, 49027, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3315-0294>

ResearcherID: <https://publons.com/wos-op/researcher/5389064/olena-rezunova/>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/47.9>

Бібліографічний опис статті: Резунова, О., (2022) Педагогічна самоефективність викладача як фактор розвитку навчальної самоефективності здобувачів вищої освіти. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. № 15(47), 68–72, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/47.9>

ПЕДАГОГІЧНА САМОЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У сучасних умовах розвитку соціуму одним із основних атрибутів системи освіти має бути постать педагога, який володіє достатнім рівнем професійної компетентності для розвитку навичок саморегуляції, самопідтримки та самоконтролю здобувачів.

Авторкою статті робиться спроба довести, що формування навчальної самоефективності здобувачів вищої освіти можливе лише за наявності викладачів з високим рівнем педагогічної самоефективності.

Розглянуто наукові концептуальні напрямки визначення сутності феноменів «самоефективність», «педагогічна самоефективність» та «навчальна самоефективність». Так, самоефективність – це здатність людини змінювати себе, свою поведінку та досягати бажаного результату, з найменшою витратою особистих та інших ресурсів, педагогічна самоефективність розглядається як віра викладача в те, що він здатний ефективно організовувати педагогічний процес, використовуючи необхідні знання, вміння, навички і досвід, а під навчальною самоефективністю здобувачів слід розуміти впевненість індивіда у власних здібностях, у вмінні самостійно, активно та продуктивно здійснювати навчально-пізнавальну діяльність, при цьому досягаючи особистісно значущих навчальних результатів, що сприяє саморуху, саморозвитку та самовдосконаленню особистості.

Визначено наступні стратегії, які допоможуть викладачам формувати навчальну самоефективність здобувачів, а саме: викладач має навчити студентів ставити чіткі навчальні цілі; викладач повинен заохочувати студентів до того, щоб вони ставили перед собою складні цілі; викладач має надати чесний зворотний зв'язок; викладач має організовувати навчання таким чином, щоб студенти вчилися на успіхах і невдачах одне одного.

Таким чином, проведене дослідження дозволило констатувати, що рівень навчальної самоефективності здобувачів значною мірою залежить від рівня розвитку педагогічної самоефективності викладача.

Ключові слова: самоефективність, педагогічна самоефективність, навчальна самоефективність, викладач, здобувач вищої освіти, стратегії формування навчальної самоефективності.

REZUNOVA Olena – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Philology, Dnipro State University of Agriculture and Economics, 25, S. Yefremov Str., Dnipro, 49027, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3315-0294>

ResearcherID: <https://publons.com/wos-op/researcher/5389064/olena-rezunova/>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/47.9>

To cite this article: Rezunova, O., (2022). Pedagogical self-efficiency of a lecturer as a factor in the development of academic self-efficiency of higher education students [Teacher's pedagogical self-efficiency as a factor in the development of academic self-efficiency of higher education students]. *Human Studies. Series of Pedagogy*, № 15(47), 68–72, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/47.9>

TEACHER'S PEDAGOGICAL SELF-EFFICIENCY AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF ACADEMIC SELF-EFFICIENCY OF HIGHER EDUCATION STUDENTS

Summary. *In the modern conditions of social development, one of the main attributes of the education system should be the figure of a teacher who possesses a sufficient level of professional competence to develop the skills of self-regulation, self-support and self-control of students.*

The author of the article tries to prove that the formation of academic self-efficacy of students is possible only in the presence of teachers with a high level of pedagogical self-efficacy.

The scientific conceptual directions of defining the essence of the phenomena "self-efficacy", "pedagogical self-efficacy" and "academic self-efficacy" are considered. Thus, self-efficacy is the ability of a person to change himself, his behavior and achieve the desired result, with the least expenditure of personal and other resources, pedagogical self-efficacy is considered as a teacher's belief that he is able to organize the pedagogical process effectively, using the necessary knowledge, skills, and experience, and the academic self-efficacy of the acquirers should be understood as an individual's confidence in his own abilities, in the ability to independently, actively and productively carry out educational and cognitive activities, while achieving personally meaningful educational results, which contributes to self-motivation, self-development and self-improvement of the individual.

The following strategies have been identified that will help teachers to form the academic self-efficacy of students, namely: the teacher should teach students to set clear educational goals; the teacher should encourage students to set challenging goals; the teacher must provide honest feedback; the teacher should organize training in such a way that students learn from each other's successes and failures.

Thus, the conducted research made it possible to state that the level of academic self-efficacy of students largely depends on the level of development of pedagogical self-efficacy of the teacher.

Key words: *self-efficacy, pedagogical self-efficacy, educational self-efficacy, teacher, student of higher education, strategies for the formation of educational self-efficacy.*

Вступ / Introduction. XXI століття поставило перед людством значні виклики, що певною мірою пов'язано з геополітичною ситуацією та технологічним прогресом. У сучасних умовах розвитку соціуму одним із основних атрибутів системи освіти має бути підготовка фахівців, здатних вирішити численні проблем людства: економічні, екологічні та політичні.

Нові суспільні задачі потребують переосмислення ролі викладача як наставника, керівника, консультанта, медіатора знань, вимагаючи вдосконалення його професійних якостей та фахової майстерності. Педагог, який здатний до неперервної освіти, до постійного власного розвитку і вдосконалення, а також володіє достатнім рівнем професійної компетентності для розвитку навичок саморегуляції, самопідтримки та самоконтролю здобувачів є найбажанішою постаттю в системі сучасної вищої освіти. Саме тому, дослідження проблеми впливу викладачів на рівень сформованості навчальної самоефективності здобувачів вищої освіти є досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень / Analysis of recent publications. Згідно наших попередніх досліджень перші ґрунтовні дослідження терміну «самоефективність» (self-efficacy)

з'являється у роботах канадсько-американського психолога з українським корінням А. Бандури в 1970-х роках (Резунова; Передерій, 2022).

Пізніше цей феномен знайшов відображення в дослідженнях О. Богатирьової, І. Брунова-Калісецької, Т. Брайан, Н. Водоп'янової, М. Гайдар, Т. Гордєєвої, А. Деркач, П. Друкера, М. Єрусалема, В. Зазикіна, Д. Зіглера, Дж. Капрара, С. Кові, Т. Кремешної, Р. Кричевського, Т. Марцинковської, Д. Маддукса, Д. Майерса, М. Остроушко, Дж. Олівер, Л. Первін, Ф. Пажерас, М. Ридигера, Д. Сервона, Р. Фреджера, Е. Фройнда, Д. Шапошник-Доменської, Р. Шварцера, М. Шеєра та ін.

Останнім часом феномен навчальної самоефективності привертає увагу як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників, а саме: проблемі формування навчальної самоефективності у різних вікових групах присвячені роботи вітчизняної психологині Т. Гальцевої (Гальцева, 2017; Гальцева, 2018), проблема впливу самоефективності на професіоналізацію студентів розкрита в роботах О. Музики (Музика, 2018), розвиток навчальної самоефективності учнів початкових класів досліджував А. Дулас (Dullas, 2018), розвитку

навчальної самоефективності студентів – першокурсників присвячені роботи С. Корган, Н. Дурдела та М. Стівенса (Korgan, Durdella & Stevens, 2013), проблема визначення рівня навчальної самоефективності розкрита в роботі Л. Яскеза (Jácquez, 2016), навчальна самоефективність вчителів англійської мови досліджується в роботах А. Сарікобана та М. Бехджу (Sarıçoban & Behjo, 2016) та ін.

Проте, проблема впливу викладачів на формування навчальної самоефективності здобувачів вищої освіти є недостатньо вивченою у зарубіжній та вітчизняній літературі.

Мета статті / The purpose of the article: проаналізувати особливості впливу викладачів з високим рівнем професійної самоефективності на формування навчальної самоефективності здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу/Presentation of the main material. Згідно досліджень видатного психолога А. Бандури самоефективність слід розуміти як здатність людини змінювати себе, свою поведінку та досягати бажаного результату, ефекту (у роботі, навчанні тощо) з найменшою витратою особистих та інших ресурсів (Бандура, 1977).

Інший термін, що безпосередньо стосується досліджуваного нами явища є «педагогічна самоефективність викладача» Вивчивши літературні джерела вітчизняних і зарубіжних авторів, і узагальнивши існуючі визначення, вважаємо, що педагогічну самоефективність викладача слід розуміти, як складне, динамічне утворення особистості, що базується на розвиненій педагогічній самосвідомості, вірі викладача в те, що він здатний ефективно організовувати педагогічний процес, використовуючи необхідні знання, вміння, навички, досвід, професійні технології, вербальне переконання, фізіологічний і емоційний стан (Резунова & Передерій, 2022).

Перейдемо до аналізу терміну «навчальна самоефективність» в науковій літературі. Так, Д. Шанк визначає навчальну самоефективність як впевненість особистості у тому, що вона здатна успішно виконувати навчальні (академічні) завдання на бажаному рівні (Schunk, 1991).

Дослідник Б. Зіммерман, визначає навчальну самоефективність як впевненість людини у здатності успішно виконувати навчальні саморегуляційні дії, при цьому саморегуляція відбувається на когнітивному, мотиваційному та поведінковому рівнях (Zimmerman, 2000).

Проте, на нашу думку, найбільш повне визначення досліджуваного феномену знаходимо у роботах вітчизняної психологині Т. Гальцевої, яка трактує навчальну самоефективність як впевненість індивіда у власних здібностях, у вмінні самостійно, активно та продуктивно здійснювати навчально-пізнавальну діяльність, при цьому досягаючи особистісно значущих навчальних результатів, що сприяє саморуху, саморозвитку та самовдосконаленню особистості (Гальцева, 2017, 147)

Одним з головних, на нашу думку чинників, який сприяє розвитку навчальної самоефективності здобувачів є висококваліфіковані викладачі, які мають високий рівень педагогічної самоефективності, та здатні орієнтувати майбутніх фахівців на саморозвиток та самовдосконалення в професії, здатні розробляти та впроваджувати ефективні навчальні стратегії для розвитку навчальної самоефективності здобувачів.

Аналіз робіт зарубіжних та вітчизняних дослідників дозволив нам виокремити наступні стратегії, які допоможуть викладачам формувати навчальну самоефективність здобувачів:

1. *Викладач має навчити студентів ставити чіткі навчальні цілі.* Задача викладача встановити навчальну мету так, щоб студенти були мотивовані її досягти, щоб вони мали можливість відчувати успіх та власну ефективність, щоб ці позитивні відчуття допомогли їм досягати успіхів у майбутньому професійному житті. І навпаки, якщо навчальні цілі абстрактні або взагалі відсутні, то учасники освітнього процесу не знатимуть, чого від них очікують і, як наслідок, частина здобувачів може розчаруватися та втратити мотивацію до навчання. Таким чином, навчальна самоефективність студентів значно підвищується, коли вони мають можливість досягти поставленої мети та розуміють, що вони стають більш обізнаними та вмілими.

2. *Викладач повинен заохочувати студентів до того, щоб вони ставили перед собою складні цілі.* Для досягнення високого рівня навчальної самоефективності здобувачеві слід ставити перед собою такі навчальні завдання, які потребують значних зусиль. Складні цілі дають здобувачам можливість відчувати велику ступінь задоволення від досягнення мети, відчувати певну ейфорію від того, що вони стали на один щабель вище в досягненні кінцевої мети – стати конкурентним та затребуваним спеціалістом. Проте, задача викладача навчити

студентів ставити такі цілі, які не знаходяться поза межами їх рівня знань або навичок, щоб потім це не призвело до розчарування та не погіршило переконання здобувачів у їх власній навчальній самоефективності.

3. *Викладач має надати чесний зворотний зв'язок.* Для підвищення рівня переконання студентів у власній навчальній самоефективності викладач має надавати зворотний зв'язок у формі словесного переконання або нагороди залежно від продуктивності, при цьому викладач має заохочувати здобувачів продовжувати рух до досягнення мети. Проте викладач має хвалити студентів тільки за якісно зроблену роботу, в противному випадку педагог може змусити студентів думати, що вони добре справляються із завданням, хоча насправді воно так не є.

4. *Викладач має організовувати навчання таким чином, щоб студенти вчилися на успіхах і невдачах одне одного.* Для цього викладач у своїй роботі має впроваджувати такі стратегії, як відкритість наукових і конкурсних робіт, колективне обговорення взаємних оцінок, використання у навчальному процесі реальних життєвих історій людей, які досягли професійних успіхів попри певні невдачі. Крім того, групова оцінка діяльності здобувача також сприяє зростанню навчальної самоефективності, адже вона стимулює значно більше ніж індивідуальна оцінка, а оцінка референтної особи має більше значення за оцінку особи, до якої людині байдуже. Проте, викладачам варто пам'ятати, що похвалу чи критику здобувач прийме лише тоді, коли буде впевнений у своїй спроможності змінити

ситуацію на краще (Artino, 2012); (Гальцева, 2017); (Музика, 2018); (Гальцева, 2018); (Pakhomova, Vasilieva, Piddubtseva, Rezunova & Serdiuchenko, 2022).

Отже, згідно досліджень низки зарубіжних вчених, здобувачі, які мають високий рівень навчальної самоефективності здатні братися за більш складні навчальні завдання, не дивлячись на те, що їм доведеться витратити більше зусиль та часу на їх виконання. Такі студенти здатні до більш глибокої обробки навчального матеріалу, мають високі академічні прагнення, більш орієнтовані на досягнення цілей. Крім того, здобувачі, які мають розвинену навчальну самоефективність мають нижчий рівень тривожності, порівняно з тими, які мало впевнені у своїх навчальних здібностях (Pajares & Miller 1994); (Skaalvik & Skaalvik, 2005); (Sarçoban & Behjoo, 2016); (Zimmerman, 2000).

Висновки / Conclusions. Таким чином, навчальна самоефективність здобувачів вищої освіти є невід'ємною складовою професійної компетентності майбутніх спеціалістів, а проведене дослідження дозволило нам констатувати, що рівень навчальної самоефективності здобувачів значною мірою залежить від рівня розвитку педагогічної самоефективності викладача.

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань щодо процесу формування навчальної самоефективності здобувачів вищої освіти. Воно відкриває перспективу для більш глибокого вивчення умов, факторів, закономірностей, технологій формування досліджуваного феномену.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальцева Т. О. Дослідження навчальної самоефективності студентів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. 2018. № 3 (т.2). С. 25-30.
2. Гальцева Т. О. Особливості становлення навчальної самоефективності у підлітковому та юнацькому віці. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. 2017. № 1 (т.2). С. 145-149
3. Музика О.Л. (2018). Самоефективність як чинник професіоналізації студентів. *Освітологічний дискурс*, 3-4(22-23), 83–94. doi: 10.28925/2312-5829.2018.3-4.6849721.
4. Резунова О. С., Передерій О. Л. Формування педагогічної самоефективності викладача як невід'ємна складова його інноваційної професійної діяльності. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2022. № 85. С. 156-159 doi: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.85.33>
5. Artino Jr., A. R. (2012). Academic self-efficacy: from educational theory to instructional practice. *Perspect Med Educ*, 1, 76-85 doi: 10.1007/s40037-012-0012-5
6. Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward unifying theory of behavioral change. *Physiological review*, 84, 191-215
7. Dullas, A. R. (2018). The development of academic self-efficacy scale for Filipino junior high school students. *Frontiers in Education*. doi: 10.3389/educ.2018.00019

8. Korgan, C., Durdella, N., & Stevens, M. (2013). The development of academic self-efficacy among first-year college students in a comprehensive public university. *Higher Education in Review*, 10, 11-37.
9. Luis Fernando Hernández Jáquez (2016). The Evolution of Academic Self-Efficacy and Academic Stress on the University Students in Mexico. *American Journal of Educational Research*, vol. 4, no. 7, 556-562. doi: 10.12691/education-4-7-8.
10. Pakhomova T., Vasilieva, P., Piddubtseva, O., Rezunova, O., & Serdiuchenko, Y. (2022). Education in Universities in the Context of Distance Education. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 22(6). pp. 190-199 doi: org/10.33423/jhetp.v22i6.5241
11. Sariçoban, A. & Mohammadi Behjoo, B. (2016). Academic self-efficacy and prospective ELT teachers' achievement. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 12(1), 55-62.
12. Schunk, D. H. (1991). Self-efficacy and academic motivation. *Educational Psychologist*, 26, 207-231.
13. Skaalvik, S., & Skaalvik, E. M. (2005). Self-concept, motivational orientation, and help seeking behavior in mathematics: A study of adults returning to high school. *Social Psychology of Education*, 8, 285-302.
14. Tschannen-Moran, M., Woolfolk Hoy, A. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17, 783-805.
15. Zimmerman, B. J. (2000). Self-efficacy: An essential motive to learn. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 82-91. doi: org/10.1006/ceps.1999.1016

REFERENCES

1. Haltseva, T. O. (2018). Doslidzhennia navchalnoi samoefektyvnosti studentiv. [Study of academic self-efficacy of students]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia : Psykholohichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Psychological sciences*, 3(2), 25-30 [in Ukrainian]. Artino Jr., A. R. (2012). Academic self-efficacy: from educational theory to instructional practice. *Perspect Med Educ*, 1, 76-85 [in English] doi: 10.1007/s40037-012-0012-5
2. Haltseva, T. O. (2017). Osoblyvosti stanovlennia navchalnoi samoefektyvnosti u pidlitkovomu ta yunatskomu vitsi. [Peculiarities of the formation of educational self-efficacy in adolescence and young adulthood]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia : Psykholohichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Psychological sciences*, 1(2), 145-149 [in Ukrainian].
3. Muzyka, O.L. (2018). Samoefektyvnist yak chynnyk profesionalizatsii studentiv [Self-efficacy as a factor of professionalization of students]. *Osvitohichnyi dyskurs – Educational discourse*, 3-4 (22-23), 83-94 [in Ukrainian]. doi: 10.28925/2312-5829.2018.3-4.6849721
4. Rezunova, O. S., Perederii, O. L. (2022). Formuvannia pedahohichnoi samoefektyvnosti vykladacha yak nevidiemna skladova yoho innovatsiinoi profesiinoi diialnosti. [The formation of a teachers pedagogical self-efficacy as an integral component of his innovative professional activity]. *Naukovyi chasopys natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy – Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanov. Series 5. Pedagogical sciences: realities and prospects*, 85, 156-159 [in Ukrainian]. doi: org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.85.33
5. Artino Jr., A. R. (2012). Academic self-efficacy: from educational theory to instructional practice. *Perspect Med Educ*, 1, 76-85 doi: 10.1007/s40037-012-0012-5
6. Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward unifying theory of behavioral change. *Physiological review*, 84, 191-215 [in English]
7. Dullas, A. R. (2018). The development of academic self-efficacy scale for Filipino junior high school students. *Frontiers in Education*. [in English] doi: 10.3389/educ.2018.00019
8. Korgan, C., Durdella, N., & Stevens, M. (2013). The development of academic self-efficacy among first-year college students in a comprehensive public university. *Higher Education in Review*, 10, 11-37. [in English]
9. Luis Fernando Hernández Jáquez (2016). The Evolution of Academic Self-Efficacy and Academic Stress on the University Students in Mexico. *American Journal of Educational Research*, vol. 4, no. 7, 556-562. [in English] doi: 10.12691/education-4-7-8.
10. Pakhomova T., Vasilieva, P., Piddubtseva, O., Rezunova, O., & Serdiuchenko, Y. (2022). Education in Universities in the Context of Distance Education. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 22(6). pp. 190-199 doi: org/10.33423/jhetp.v22i6.5241
11. Sariçoban, A. & Mohammadi Behjoo, B. (2016). Academic self-efficacy and prospective ELT teachers' achievement. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 12(1), 55-62. [in English]
12. Schunk, D. H. (1991). Self-efficacy and academic motivation. *Educational Psychologist*, 26, 207-231 [in English]
13. Skaalvik, S., & Skaalvik, E. M. (2005). Self-concept, motivational orientation, and help seeking behavior in mathematics: A study of adults returning to high school. *Social Psychology of Education*, 8, 285-302. [in English]
14. Tschannen-Moran, M., Woolfolk Hoy, A. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17, 783-805. [in English]
15. Zimmerman, B. J. (2000). Self-efficacy: An essential motive to learn. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 82-91. [in English] doi: org/10.1006/ceps.1999.1016